

Hans van den Bos

Europese Kaderrichtlijn Water is ook van belang voor terreinbeheerders!

Waterbeheerders zijn druk doende om de Europese Kaderrichtlijn Water in te voeren. Althans, de richtlijn bestaat al maar er moet nu ook daadwerkelijk iets gaan veranderen. Achterover leunen en hopen dat de soep niet zo heet wordt gegeten als deze wordt opgediend, is er nu niet meer bij. De Nitraatrichtlijn en de Vogel- en Habitatrichtlijn hebben laten zien dat 'Brussel' het meestal wel echt meent met dit soort richtlijnen. Dus serieus aan de slag. En ook de terreinbeheerders zullen hun aandeel moeten leveren.

— Mariken Fellingner en Jan Streefkerk

Net als bij de andere richtlijnen, is er ook voor de Kaderrichtlijn water een heel circus opgesteld aan regels en procedures. Hoofddoel van de richtlijn is het bereiken van een goede ecologische kwaliteit van grondwater en oppervlaktewater en een duurzaam gebruik van watersystemen. De EU stelt daarbij de kaders en elke lidstaat vult zelf de doelstellingen in, overigens wel in onderlinge afstemming tussen lidstaten.

In principe moeten de doelstellingen gerealiseerd zijn in 2015. Voor het opstellen van doelen, dienen de lidstaten hun wateren in te delen in categorieën (meren, rivieren, overgangswateren en kustwateren) en deze verder te verdelen in typen. Nederland heeft 55 typen gedefinieerd. Per watertype wordt de min of meer ongestoorde toestand van dit ecosysteem beschreven. Van deze referentie wordt de zogenaamde 'maat-

lat' afgeleid. Deze maatlat geeft aan hoe ver een bepaald water nog af zit van de hoogste kwaliteitsklasse, de Zeer Goede Ecologische Toestand (ZGET), en daaronder de Goede Ecologische Toestand (GET). Deze Goede Ecologische Toestand is de doelstelling die in 2015 gerealiseerd moet zijn.

Naast het aangeven van typen, moet ook worden aangegeven of een watersysteem natuurlijk, sterk veranderd of kunstmatig is.

Natuurlijke wateren hebben nooit sterke ingrepen gehad. Sterk veranderde wateren zijn wateren die zo sterk veranderd zijn dat het realiseren van een GET niet haalbaar is. Bijvoorbeeld de voormalige Zuiderzee is zo sterk veranderd door de Afsluitdijk dat een GET behorend bij het oorspronkelijke type niet meer haalbaar is. Kunstmatige wateren zijn door mensenhanden gemaakt: oorspronkelijk lag daar geen water. Het Amsterdam-Rijnkanaal is daar een goed voorbeeld van.

Voor sterk veranderde en kunstmatige wateren wordt niet gesproken van een GET maar van een Goed Ecologisch Potentieel. Dit bete-

Kaderrichtlijn Water ziet het tijdspad er globaal als volgt uit:

- 2004: Rijk, provincies en waterschappen maken samen een eerste concept van een rapportage met daarin een beschrijving van de stroomgebiedsdistricten. Het werk wordt gedaan in zogenaamde Productteams per (deel)stroomgebied. Onderdeel van dit eerste product is een beschrijving van waterlichamen, de status en watertypering. Dit product moet de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat eind 2004 aan Brussel voorleggen. Naast deze gebiedsbeschrijvingen moeten ook de maatlatten voor de natuurlijke

tatie plaats vindt. Hoe deze eruit gaat zien, is nog niet duidelijk.

- 2009-2015: De lidstaten moeten de voorgestelde maatregelen uit het beheersplan uitvoeren en monitoren, waarna iedere lidstaat wordt beoordeeld en wordt afgerekend op het resultaat.
- 2015-2027: indien een lidstaat zijn doelen in 2015 niet gerealiseerd heeft, is het mogelijk om termijnverlenging aan te vragen voor 2x 6 jaar. Indien dit gehonoreerd wordt, zal pas in 2021 en 2027 een afrekening op resultaat plaatsvinden. Een andere mogelijkheid is dat doelstellingverlaging wordt aangevraagd indien het bereiken de eerdere doelstellingen onevenredig hoge maatschappelijke kosten met zich mee brengt.

Wat is er gebeurd tot nu toe?

In 2003 en 2004 zijn met name de waterbeheerders en provincies druk bezig geweest met het voorbereiden van het eerste product. Belangrijk onderdeel hiervan is het definiëren van waterlichamen, het toekennen van een status (natuurlijk, kunstmatig of sterk veranderd) en het toekennen van een watertype hieraan.

Tevens heeft een landelijke werkgroep een zogenaamd Register Beschermde Gebieden opgesteld. In dit register zijn alle watergerelateerde gebieden opgenomen waarvoor op basis van andere Europese richtlijnen al specifieke doelstellingen gelden. Zo zijn de Vogel- en Habitatrichtlijn opgenomen in dit register. De Europese Kaderrichtlijn Water stelt dat voor de gebieden die in dit register zijn opgenomen de doelen al in 2015 gerealiseerd moeten zijn. Er is hiervoor ook geen derogatie mogelijk, dat wil zeggen dat er geen uitzonderingen of uitstel mogelijk zijn. Tevens gelden voor deze gebieden de strengste milieudoelstellingen.

In principe houdt dit in, dat de doelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn bepalend zijn voor de waterdoelen voor het waterlichaam waarin het VHR-gebied ligt.

Quick-scan EKW-doelen en natuur

In opdracht van het ministerie van LNV hebben het Expertisecentrum-LNV, Alterra en terreinbeheerders in februari 2004 een quick-scan uitgevoerd naar stroomlijning van de doelen van Europese Kaderrichtlijn Water (EKW) en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). In deze quick-scan zijn de concept-kaarten van de waterlichamen en de daaraan toegekende types gelegd over de VHR-gebieden. Per VHR-gebied

kent dat de waterbeheerder zal streven naar een zo goed mogelijke ecologische situatie die haalbaar is binnen de kunstmatige dan wel sterk veranderde omstandigheden van het systeem. De maatlatten voor de natuurlijke wateren worden landelijke vastgesteld. De maatlatten voor de sterk veranderde en kunstmatige wateren maken de regio's zelf. Dit heeft overigens wel het gevaar in zich dat elke regio z'n eigen maatlatten opstelt en dat doelstellingen onderling slecht vergelijkbaar zijn.

Wat moet er gebeuren?

Voor de invulling en uitvoering van de Europese

wateren aangeleverd worden.

- 2005: aanleveren van de maatlatten voor de sterk veranderde en kunstmatige wateren aan Brussel.
- 2009: aanleveren van het definitieve stroomgebiedsbeheersplannen aan Brussel met daarin de definitieve doelstellingen, het monitoringsprogramma en het maatregelenprogramma. Eindverantwoordelijke voor de aanlevering is het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het werk wordt voor een groot deel gedaan door waterbeheerders en provincies. De Europese Kaderrichtlijn Water stelt verplicht dat er een maatschappelijke consul-

Marian Waal | Serfing

is aangegeven voor welke habitats ze zijn aangewezen. Met de terreinbeheerders is overlegd welk watertype van de EKW daarop het beste past. Indien het gewenste, passende watertype afwijkt van het watertype dat op de kaart is toegekend, is het als probleem aangemerkt. Naast de check van de gewenste en de toegekende watertypes, is ook de begrenzing van de waterlichamen onder de loep genomen: zijn ze passend op de grenzen van de VHR-gebieden? De reden om dit passend te laten zijn is de mogelijkheid om te kunnen differentiëren in doelstellingen: strengere doelstellingen in het VHR-gebied en meer ruimte voor doelstellingen daarbuiten (bijvoorbeeld landbouw). Doe je dat niet, dan zadel je het hele waterlichaam op met de strenge doelstellingen van de VHR.

In tabel 1 staat een overzicht van het aantal gesignaleerde problemen. Uit deze tabel blijkt dat er in veel deelstroomgebieden beperkt rekening is gehouden met de ligging en de doelstellingen van de VHR-gebieden. Bijna de helft van de gebieden heeft een serieus probleem in de afstemming EKW-VHR. Het verschilt sterk per regio/waterschap hoe met de VHR-gebieden wordt omgegaan.

De gesignaleerde problemen zijn besproken met de Productteams. Zij hebben de problemen inhoudelijk meestal wel onderkend. Maar daarmee zijn de problemen niet meteen ook opgelost. De bereidheid om de concept-waterlichamenkaarten nu aan te passen, stuit in een aantal regio's op bestuurlijke weerstand. Men vreest voor veel waterlichamen, en daarmee in de toekomst voor veel monitoringsinspanningen en administratieve lasten voor de rapportage en verantwoording aan Brussel. Enkele waterschappen zeggen dat zij wel in de maatregelensfeer tegemoet willen komen aan de eisen van de VHR, maar dit niet zichtbaar te maken op de waterlichamenkaart en de toegekende type.

Wat betekent dit voor de terreinbeheerder?

In het algemeen zal de EKW tot een verbetering van de ecologische toestand voor oppervlaktewateren in Nederland moeten leiden. Belangrijk om te weten is dat met het toekennen van een type aan een waterlichaam, de doelstellingen nog niet vastliggen. De komende tijd (2004-2005) worden de doelstellingen geconcretiseerd in termen van flora en fauna die thuishoren in een watertype en de

'EKW-JARGON'

Elke richtlijn kent zijn eigen jargon. De relevante termen van de Europese Kaderrichtlijn Water zijn:

Waterlichaam: Naar de letter van de Europese Kaderrichtlijn Water is een waterlichaam een water dat aan één watertype kan worden toegekend (dus geen ven en beek binnen één waterlichaam) en waar één status voor geldt (dus geen kunstmatig en natuurlijk water binnen één waterlichaam). Bovendien behoort de kwaliteit binnen waterlichaam overal hetzelfde te zijn: het mag niet uitmaken op welke plek je gaat meten om tot een kwaliteitsoordeel te komen.

Status: hieronder wordt verstaan de hydromorfologische status van een waterlichaam: natuurlijk (nagenoeg niet veranderd door menselijke ingrepen), sterk veranderd (hydromorfologisch gewijzigd) of kunstmatig (lees: gegraven).

Watertype: typering van het watersysteem volgens door de EKW vastgestelde kenmerken als geologie, geomorfologie, bodemtype, hydrologie en het daarbij behorende ecosysteem

Maatlat: beoordelingssysteem, waarbij voor de beoordeling 5 kwaliteitsklassen worden gehanteerd voor de natuurlijke wateren, en 4 voor de sterk veranderde en kunstmatige wateren.

GET/GEP: Goede Ecologische Toestand (GET) en Goed Ecologisch Potentieel (GEP) zijn de kwaliteitsklassen uit de maatlat waaraan de waterlichamen moeten voldoen in 2015. GET geldt voor natuurlijke wateren, GEP geldt voor sterk veranderde en kunstmatige wateren.

Tabel 1 Overzicht van totaal en mate van probleem per KRW-deelstroomgebied (absolute aantallen, tenzij anders aangegeven). Beperkt probleem = probleem op het vlak van exacte begrenzing, belangrijkste gewenste type is wel toegekend; Serieus probleem = zowel de begrenzing als het gewenste type is niet conform de VHR-eisen.

Deelstroom-gebied	Totaal aantal VHR-gebieden	Geen probleem	Beperkt probleem	Serieus probleem
Maas	41	13	11	18
Schelde	11	6	1	4
Rijn West	32	10	7	16
Rijn Midden	8	4	-	4
Rijn Oost	37	11	8	20
Rijn Noord	16	10	1	5
Eems	5	1	1	3
Totaal	150	55 (37%)	25 (17%)	70 (46%)

abiotische randvoorwaarden die daar bij horen. De beschrijving van de watertypen en de bijbehorende referenties, en daaraan gekoppelde maatlaten, staan in zogenaamde groeidocumenten die te vinden zijn op een publiekelijk toegankelijke website: www.stowa.nl. Op dit moment kunnen de waterbeheerders onderbouwd met gegevens commentaar leveren op de concept-maatlaten. Maar het ministerie van LNV zou graag zien dat de terreinbeheerders dit ook gaan doen. Het ministerie zal de terreinbeheerders hier binnenkort via een brief toe uitnodigen. Staatsbosbeheer zal de inbreng van reacties van alle terreinbeheerders coördineren. U kunt hiertoe contact op nemen met Jan Streefkerk, Staatsbosbeheer Centraal, j.streefkerk@staatsbosbeheer.nl.

Verder is het relevant om te weten dat de

Europese Kaderrichtlijn Water een maatschappelijke consultatie verplicht stelt. Hoe deze consultatie op dit moment wordt vormgegeven en ingericht is de schrijvers van dit artikel niet bekend. Het is aan terreinbeheerders om alert te zijn en te blijven, want de EKW gaat ook hen aan!

Tenslotte: op www.kaderrichtlijnwater.nl is meer te vinden over de EKW. ▼

Mariken Fellingner werkt bij het Expertisecentrum-LNV in Ede en Jan Streefkerk werkt bij Staatsbosbeheer in Driebergen.

► Volgende pagina:

Reacties van het IPO en de Unie van Waterschappen

Reactie van de Unie van Waterschappen

Pierre de Vries behartigt bij de Unie van Waterschappen de zaken die samenhangen met de Europese Kaderrichtlijn Water. Wat zijn volgens hem nu de belangrijkste discussiepunten? Speelt bijvoorbeeld de discussie nog over kunstmatige versus natuurlijke wateren? De Vries: “Nee, die discussie is voorbij. Die hebben we intern wel gehad maar dat is over. In feite komt het er op neer dat we in Nederland alleen maar kunstmatige wateren hebben. Er is eigenlijk altijd wel in gegraven of de hydrologische toestand is aangetast. Ook hebben we met de waterschappen natuurlijk veel gediscussieerd over de grootte van waterlichamen. In feite liep dat uit op een praktische discussie: hoeveel kun

je als waterbeheerder aan voor de rapportage aan Brussel? Voor elk waterlichaam moet je straks een rapportage met monitoring aanbieden om te laten zien of je de doelen bereikt hebt. De indeling in waterlichamen moet dus wel praktisch blijven.”

“Ik denk dat verder het belangrijkste heikele punt is de afstemming met de gebieden van de Ecologische hoofdstructuur en de habitatgebieden. Die vraag om afstemming kwam op een heel onhandig moment. De waterschappen waren bezig met het definiëren van de waterlichamen, toen LNV vroeg om afstemming met de VHR-gebieden. Dat zou betekenen dat we een deel van het werk over zouden moeten doen. Dus hebben we gezegd: neem die gebieden nu maar in de tweede ronde mee. We moeten deze zomer een concept indienen, laten we dan in de volgende ronde de richtlijnen beter op elkaar afstemmen. Bovendien maakt het nu nog niet zo veel uit. Het enige verschil is immers dat de VHR gebieden al in 2015 ecologische gezond

moeten zijn en andere gebieden pas een paar jaar later. En dat brengt me meteen op een ander heikel punt, dat is namelijk de vraag of je de EHS gebieden ook de beschermde status geeft in de EKW zodat ook die gebieden al in 2015 schoon moeten zijn. Wij zeggen, laten we ons niet overspelen en ons houden aan de VHR-gebieden. En ondertussen wel werken aan de EHS-gebieden maar dan zonder de hijgende adem van Brussel erbij.”

En wanneer komen de terreinbeheerders aan bod? Moeten zij ook iets doen? “Jazeker, zij zullen er ook veel van merken. Waterschappen kunnen niet in hun eentje zorgen voor de goede ecologische toestand. Daar hebben ze alle andere partijen hard voor nodig. Ik denk dat de Europese Kaderrichtlijn Water een impuls zal blijken te zijn om problemen op te gaan lossen die al lang spelen maar moeilijk aan te pakken zijn. Nogmaals, niet alleen door de waterbeheerders, maar door alle grondeigenaren en natuurbeheerders”.

Hans van den Bos

Reactie van het Interprovinciaal Overleg

Het Interprovinciaal Overleg vindt het belangrijk om alle partijen snel meer duidelijkheid te verschaffen over de Kaderrichtlijn Water. Mathijs Verhagen: “De Kaderrichtlijn heeft immers vergaande gevolgen is voor (de BV) Nederland. Zoals de inschattingen nu zijn, heeft de KRW grote consequenties op ruimtelijk, economisch en ecologisch terrein. Daarover moet de politiek zich uitlaten en een richting bepalen welke kant we op willen gaan in Nederland. De afweging tussen economie en de doelstellingen van de KRW moet door de

volksvertegenwoordiging gemaakt worden. De provincies hebben niet gewacht op het politieke oordeel van Tweede Kamer maar zijn samen met de waterschappen, gemeenten en regionale rijksdirecties, aan de slag gegaan met de rapportageverplichtingen van de KRW voor 2004. In de meeste provincies zijn daarvoor klankborden in het leven geroepen, waarin maatschappelijke organisaties op de hoogte worden gehouden. Wat ons betreft moet de KRW een bouwwerk zijn van ecologie, economie en chemie, waarbij de internationale component een belangrijke rol speelt. Daartussen moet een belangenafweging komen. Het is een belangrijk maatschappelijk gegeven dat in alle sectoren gevolgen zal hebben. Daarom hebben wij er ook op aangedrongen dat Nederland vooral geen onomkeerbare beslissingen neemt. Er moet eerst een beter inzicht zijn in de kosten

van de implementatie en de ruimtelijke consequenties snel in beeld moeten komen. De algemene democratie zal alleen dan op regionaal niveau een goede, en verantwoorde belangenafweging kunnen maken.

In alle provincies zijn of worden klankbordgroepen in het leven geroepen waarin maatschappelijke organisaties in de loop van 2004 op de hoogte zijn gehouden van de gang van zaken. Ook zijn er in diverse stroomgebieden speciale bijeenkomsten georganiseerd voor deze organisaties. Na 2004 willen de provincies actief in de weer om de maatschappelijke organisaties te betrekken bij het concretiseren van de doelen en maatregelen, op weg naar het stroomgebiedbeheersplan van 2009. Overigens is een en ander ook een verplichting uit de KRW, dus de organisaties zullen ruim aan bod komen.” ♦